

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY v PRAZE
Fakulta bezpečnostně právní
Katedra kriminologie

Obchod s lidmi jako jedna z forem organizované kriminality

Bakalářská práce

Human trafficking as a type of organized crime

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
PaedDr. Petr Přecechtěl

AUTOR PRÁCE
Jakub Pohl

PRAHA
2024

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 12.3.2024

Jakub Pohl

ANOTACE

Tato práce se zabývá problematikou obchodu s lidmi, který i v dnešní době tvoří zásadní problém a je důvodem hrubého porušování základních lidských práv a svobod milionů lidí po celém světě. Získaná data poukazují na fakt, že se tato kriminalita má v posledních letech, zejména v důsledku mnohých humanitárních krizí, válečných konfliktů apod. stoupající tendenci. s touto kriminalitou se v určité míře můžeme setkat i v České republice a je velice pravděpodobné že se její prevalence zvýší v důsledku migračních vln způsobených válečným konfliktem na Ukrajině. Součástí této práce je i několik způsobů, jak tuto kriminalitu potlačovat na sociální úrovni, jsou stanoveny některé indikátory, podle kterých lze identifikovat potencionální oběti a vytyčuje několik oblastí pomoci obětem této kriminality.

KLÍČOVÁ SLOVA

Obchod s lidmi, vykořisťování, nucené sňatky, nucená prostituce, Ukrajina, COVID-19, prevence, oběti, dětská práce, žebráctví

ANNOTATION

This paper focuses on trafficking in human beings, which remains a major problem even today and is the cause of severe violation of the fundamental human rights and freedoms of millions of people around the world. The data collected points to the fact that this crime has been on the rise in recent years, especially as a result of many humanitarian crises, war conflicts, etc. This type of crime can also be encountered to a certain extent in the Czech Republic, and it is highly likely that its prevalence will increase as a result of the migration waves caused by the war conflict in Ukraine. This thesis includes several ways to combat this crime at the social level, sets out some indicators to identify potential victims and outlines several areas of assistance to victims of this crime.

KEYWORDS

Human trafficking, exploitation, forced marriage, forced prostitution, Ukraine, COVID-19, prevention, victims, child labour, begging

Úvod.....	5
1 Vymezení pojmů.....	6
1.1 Obchod s lidmi	6
1.1.1 Nucená práce	7
1.1.2 Nucená prostituce.....	8
2 Formy obchodu s lidmi.....	8
2.1 Sexuální vykořisťování a nucená prostituce	8
2.1.1 Nucené sňatky	10
2.2 Nucená práce	13
2.2.1 Nucená práce dětí	17
2.3 Zneužívání dětí v ozbrojených konfliktech	18
2.4 Nucené žebractví.....	19
2.5 Obchod s orgány a tkáněmi.....	19
2.6 Zneužívání k páčání jiné trestné činnosti.....	20
3 Oběti obchodu s lidmi	21
3.1 Psychologické a sociální následky na obětech obchodu s lidmi	21
3.1.1 Sociální následky.....	24
3.2 Typologie a skladba obětí.....	25
3.3 Pomoc obětem.....	27
4 Obchod s lidmi v České republice	28
4.1 Statistiky	32
5 Prevence	37
5.1 Podpora odborů	37
5.2 Posilování sociální podpory	38
5.3 Podpora etického náboru zaměstnanců.....	39
5.4 Posilování vlivu pracovních inspektorátů	41
5.5 Zajištění odpovídajícího stíhání a trestání pachatelů.....	44
Závěr.....	46
Seznam použité literatury.....	48

Úvod

Obchodování s lidmi je jednou z nejzávažnějších forem porušování lidských práv, kterému v současném světě čelíme. Přesto je ve většině společností obchodování s lidmi neboli moderní otroctví, jak ho někteří autoři nazývají, vnímáno jako problém „třetích zemí“, který se v Evropě, natož v České republice, může vyskytovat jen stěží. Dostupné statistiky však ukazují, že ročně je v Evropě obchodováno až s několika miliony lidí.

Když se řekne „obchodování s lidmi“, mnoho lidí si ho velmi pravděpodobně spojí s nějakou formou sexuálního vykořisťování. Možná jsou to právě média, která tento fenomén zkreslují nebo nedostatečně reprezentují a vytvářejí tak ve společnosti falešné a omezené povědomí. „Moderní otroctví“ je pravděpodobně vhodnější označení, protože automaticky nespojuje stěhování z místa na místo, ale odkazuje na samotnou podstatu a základní charakteristiku této formy trestné činnosti, kterou je vynucené nebo násilné omezení svobody a svobodné vůle jiné osoby.

V uplynulých letech v důsledku pandemie COVID-19, válečných konfliktů, klimatických změn a dalších krizí došlo k nebyvalému úpadku zaměstnanosti a vzdělávání, k nárůstu extrémní chudoby, nucené a nebezpečné migrace a k nárůstu četnosti násilí na základě pohlaví, což společně zvyšuje riziko všech forem obchodu s lidmi. Nejvíce postiženi jsou ti, kteří se již nacházejí v nejvíce zranitelných situacích – včetně chudých a sociálně vyloučených, pracovníků v šedé ekonomice, nelegálních nebo jinak nechráněných migrujících pracovníků a lidí, kteří jsou vystaveni diskriminaci.¹

Tato bakalářská práce je zaměřená na problematiku obchodu s lidmi z kriminologického hlediska a jejím cílem je shromáždit relevantní informace a data o současné podobě obchodu s lidmi a o možnostech boje s ním.

¹ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf, s. 1. [Citováno 2023-10-05]

V první kapitole jsou vysvětleny základní pojmy, které se týkají této problematiky.

Druhá kapitola se věnuje hlavním formám této kriminality, které se dnes objevují nejčastěji, jako například nucené práce nebo sexuální vykořisťování a specifikům těchto forem.

Třetí kapitola je zaměřena na oběti obchodu s lidmi, rizikové faktory, které přispívají k eventualitě viktimizace osoby, na následky na obětech této kriminality a na způsoby, jak s oběti pracovat a jak jim pomoci, zejména jak individuálně předcházet recidivě oběti.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na konkrétní podoby a statistiky obchodu s lidmi v České republice v posledních letech a pátá kapitola je zaměřena na možnosti prevence této kriminality na společenské úrovni.

1 Vymezení pojmů

Pro potřeby této práce je nutné definovat pojmy s nejčastějším výskytem, protože jejich význam je pro tuto práci zásadní. při používání pojmů v této práci bylo vycházeno z mezinárodně uznávaných úmluv a běžně rozšířených definic.

1.1 Obchod s lidmi

Podle protokolu Organizace spojených národů o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, také označovaného jako „Palermský protokol“, se obchodem s lidmi rozumí najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládnutí osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.²

² ČESKÁ REPUBLIKA, 2015. *Sdělení č 18/2015 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi...* Online. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, © 2010-2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2015-18#>. [Citováno 2023-10-08]

Dále také stanovuje že najímání, doprava, transfery, ukryvání nebo přijímání dítěte pro účely vykořisťování bude považováno za „obchodování s lidmi“ i v případě, že nebude zahrnovat žádný z výše uvedených prostředků.³

1.1.1 Nucená práce

29. úmluva Mezinárodní organizace práce o nucené nebo povinné práci definuje pojem „nucená práce“ jako každou práci nebo službu, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůzkou jakéhokoli trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně.

To ovšem nemůže zahrnovat povinnou vojenskou službu podle zákona, žádnou práci nebo službu která tvoří součást obvyklých občanských povinností, žádnou práci nebo službu která se na osobě vymáhá v důsledku odsouzení soudním rozhodnutím, pokud se vykonává pod dozorem veřejného úřadu a není ve prospěch soukromého subjektu. Dále také není definicí nucené práce jakákoliv práce, která je vymáhána v případech mimořádných okolností, jako například v případě války, pohromy nebo hrozící pohromy a jiných obdobně nebezpečných situacích.⁴

³ ČESKÁ REPUBLIKA, 2015. *Sdělení č 18/2015 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi...* Online. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, © 2010-2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2015-18#>. [Citováno 2023-10-08]

⁴ ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA, 1990. *Sdělení č. 506/1990 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o nucené nebo povinné práci (č. 29)*. Online. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, © 2010-2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-506>. [Citováno 2023-10-08]

1.1.2 Nucená prostituce

Nucená prostituce svojí podstatou spadá pod definice nucené práce, ovšem z čistě praktických důvodů je vhodné ji od nucené práce, která nezahrnuje sexuální aktivity, odlišit, jelikož se tyto dvě formy zásadně liší ať už skladbou obětí, způsoby konání této kriminality, tak i tím, v jakých případech a lokalitách je tato forma obchodu s lidmi četná. Nucenou prostitucí se tedy pro potřeby této práce rozumí situace, kdy má osoba nebo organizace kontrolu nad osobou, která je donucena k sexuální aktivitě, jak je definováno v Protokolu OSN E/CN.4/Sub.2/1998/13.⁵

2 Formy obchodu s lidmi

2.1 Sexuální vykořisťování a nucená prostituce

Sexuální vykořisťování či nucená prostituce je pojem který se v mainstreamové společnosti s pojmem obchod s lidmi spojuje bezpochyby nejčastěji. Zdáli se opravdu jedná o nejčetnější formu obchodu s lidmi je ovšem rozporné. Některé statistiky uvádějí že procento sexuálně vykořisťovaných obětí tvoří „pouze“ 22% ze všech obětí obchodu s lidmi, některé však uvádějí až 72%.⁶ Důvodů pro tuto nesrovnalost může být mnoho, zřejmě ale bude způsobena velmi vysokou latencí této kriminality.

⁵ MCDUGALL, GAY J., 1998. *Systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices during armed conflict*. Online. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/257682>. [citováno 2023-10-08]

⁶ DVORSKÁ, Lucia. *Obchod s lidmi – kriminologické aspekty*. Online, bakalářská práce. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/35tewt/_Lucia_-_bakalarska_prace_.pdf. s. 21. [citováno 2023-10-12]

Globální odhady pro rok 2021 uvádějí, že v nuceném komerčním sexuálním vykořisťování se každý den nachází celkem 6,3 milionu lidí. Toto číslo zahrnuje 1,7 milionu dětí, což je přibližně čtvrtina celkového počtu. Rozhodujícím určujícím faktorem je pohlaví – téměř čtyři z pěti osob, které jsou sexuálně vykořisťovány, jsou dívky nebo ženy.⁷

Četné rozsáhlé krize, které se v současnosti odehrávají po celém světě, a s nimi spojené přesuny obyvatelstva a zvýšená zranitelnost vytvářejí příznivou situaci pro obchodníky s lidmi. Například na Ukrajině mezinárodní organizace upozorňují na riziko obchodování s lidmi a komerčního sexuálního vykořisťování mezi miliony žen a dětí, které prchají před tamním válečným konfliktem. Podobné obavy se objevily i v řadě dalších případů krizí souvisejících s ozbrojenými konflikty, včetně Středoafričské republiky, Kolumbie, Demokratické republiky Kongo, Iráku, Libye, Mali, Myanmaru, Somálska, Jižního Súdánu, Súdánu, Syrské arabské republiky a Jemenu.

Z mnoha částí světa přicházejí zprávy o tragických případech komerčního sexuálního vykořisťování dětí, a to i v oblasti cestovního ruchu a výroby erotických materiálů. Mezi závažné formy nátlaku a zneužívání, kterým jsou tyto děti vystaveny, patří únosy, zdrogování, držení v zajetí, podvody, manipulace s dluhy a zabavování dokladů totožnosti. Mnohé z nich jsou do těchto situací zavlčeny a končí daleko od svých domovů a rodin.⁸

Ukazuje se, že komerční sexuální vykořisťování dětí se nejčastěji týká dětí na okraji společnosti zasažených chudobou, sociálním vyloučením a diskriminací, dětí na cestách (zejména dětí bez doprovodu nebo odloučených dětí), dětí se zdravotním postižením, dětí žijících v ústavní péči a dětí opuštěných svými

⁷ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 45 [citováno 2023-10-12]

⁸ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf s. 45-48. [citováno 2023-10-13]

rodiči. v situacích konfliktů a humanitárních krizí mohou být děti obzvláště zranitelné vůči komerčnímu sexuálnímu vykořisťování.

Celosvětově vzrůstá také problém komerčního sexuálního vykořisťování dětí online, které zahrnuje šíření aktů sexuálního zneužívání prostřednictvím internetu. Zvláštní zpravodaj OSN pro prodej a sexuální vykořisťování dětí uvedl, že COVID-19 značně posílil riziko komerčního sexuálního zneužívání dětí online. Internet rovněž vytváří nové kanály pro obchodování s dětmi a pro propojení obchodovaných obětí s jejich zneuživateli.⁹

2.1.1 Nucené sňatky

Nuceným sňatkem se rozumí situace, kdy je osoba donucena uzavřít manželství bez svého souhlasu. k nucenému sňatku může dojít pod fyzickým, emocionálním nebo finančním nátlakem v důsledku lsti ze strany rodinných příslušníků, manžela nebo jiných osob nebo za použití násilí, výhrůžek či silného nátlaku. tyto sňatky jsou zakázány několika mezinárodními úmluvami, včetně těch, které zakazují otroctví a praktiky podobné otroctví, včetně otrockých sňatků. v rámci nuceného manželství může docházet i k jiným formám vykořisťování, jako je například obchod s lidmi a nucená práce.

Je třeba zdůraznit, že praxe sjednaných sňatků je přítomna v mnoha kulturách a od nucených sňatků se odlišuje přítomností souhlasu obou stran sňatku. Nicméně tam, kde je souhlas přítomen, se donucení stále může projevovat v různých formách, včetně výměnných sňatků, servilních sňatků a levirátních sňatků.¹⁰

Odhaduje se, že v roce 2021 žilo v nuceném manželství 22 milionů lidí, což jsou téměř tři lidé z tisíce na světě. Ženy a dívky tvoří 14,9 milionu z tohoto celkového počtu. Počet mužů, žen a dětí žijících v nucených manželstvích celosvětově

⁹ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf s. 45-48. [citováno 2023-10-13]

¹⁰ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf s. 15,69. [citováno 2023-10-18]

vzrostl. Mezi lety 2016 a 2021 došlo k nárůstu počtu osob žijících v nuceném manželství o 6,6 milionu. Během této doby vzrostla prevalence nucených manželství z 2,1 na 2,8 na tisíc osob. tyto odhady jsou považovány za konzervativní z několika důvodů, v neposlední řadě proto, že zde prezentované nucené sňatky vycházejí z úzké definice a nezahrnují všechny dětské sňatky. UNICEF odhaduje, že přibližně 650 milionů dnes žijících žen a dívek bylo provdáno před dosažením věku 18 let.

Mnohé příčiny nucených sňatků úzce souvisejí s dlouhodobými patriarchálními postoji a praktikami a jsou velmi specifické z hlediska kontextu. Dívky a ženy jsou nuceny ke sňatku výměnou za platbu rodině, zrušení dluhu nebo za urovnání rodinných sporů. Svou roli v nucených sňatcích hrají také fundamentalistické náboženské a společenské normy, které stigmatizují mimomanželský pohlavní styk a omezují přístup k právům na sexuální a reprodukční zdravotní péči. v Severní Americe byly nucené sňatky zaznamenány mezi konzervativními náboženskými sektami a v některých státech USA mohou soudci vydávat povolení ke sňatku dívkám mladším 15 let, pokud jsou těhotné. v některých společnostech může sexuální násilník uniknout trestněprávním sankcím tím, že uzavře s obětí sňatek, obvykle se souhlasem její rodiny.

Nárůst počtu nucených sňatků je částečně vysvětlován nárůstem krizí, včetně pandemie COVID-19, konfliktů a změny klimatu. tyto krize vedly k bezprecedentnímu nárůstu extrémní chudoby, nižší míře vzdělávání, nárůstu migrace z nouze a výraznému zvýšení počtu případů genderově podmíněného násilí. Všechny tyto faktory jsou spojeny se zvýšenou pravděpodobností výskytu nucených sňatků.¹¹

Stejně jako u všech forem moderního otroctví jsou těmto ekonomickým nárazům nejvíce vystaveni ti, kteří jsou již zranitelní. Mnoho rodin s nízkými příjmy, které jsou již tak finančně hůře odolné a zranitelnější vůči ztrátě zaměstnání a mzdy, se snažilo snížit výdaje na vzdělání nebo zmenšit velikost své domácnosti.

¹¹ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 59-69. [citováno 2023-10-21]

v těchto situacích jsou dcery často považovány spíše za finanční zátěž než za potenciální výdělečně činné osoby, což jejich rodiny vede k tomu, že nevidí jinou možnost, než je provdat.

Pravidelné přerušování vzdělávání dětí, způsobené uzavíráním škol za účelem potlačení šíření COVID-19, vedlo rodiče k tomu, že zpochybňovali hodnotu vzdělání oproti alternativě předčasného sňatku. k nuceným sňatkům vede také nedostatek potravin způsobený ekonomickými potížemi. Například v západní a střední Africe způsobil COVID-19 problémy v dodavatelském řetězci, které zhoršily nedostatek potravin již tak ovlivněný ekonomickou nestabilitou, opakujícími se obdobími sucha a válečnými konflikty. to vedlo ke vzniku nepříznivých způsobů zvládnutí situace, včetně nucených sňatků, s cílem získat potraviny a další zboží.

Nucené sňatky se prolínají s migrací a obchodováním s lidmi. Ačkoli mnoho lidí dobrovolně migruje za účelem sňatku, migrace může vytvářet situace zranitelnosti, které mohou být zneužity k vynucení sňatku. Lidé mohou být záměrně oklamáni a zavléčeni do nuceného manželství nebo se po migraci či ještě během cesty dostanou do situace, z níž nemohou uniknout a jsou k nucenému sňatku donuceni. Dívky a mladé ženy, které jsou nuceny ke sňatku, mohou migrovat, aby unikly svým manželům nebo rodičům. v zemích s vysokými příjmy jsou ženy a dívky nuceny ke sňatku s cizími muži z kulturních důvodů nebo aby zajistily přístup jiné osoby do daného státu.¹²

Způsoby, kterými je osoba nucena k uzavření manželství, sahají od explicitních činů, jako je fyzické či sexuální násilí nebo omezování osobní svobody, až po emocionální nátlak. Polovina osob žijících v nuceném manželství byla donucena pomocí emocionálních hrozeb nebo verbálního násilí. Patří sem mimo jiné citové vydírání, například výhrůžky ze strany rodičů, že si ublíží, nebo prohlašování, že bude zničena pověst rodiny, a výhrůžky vyčleněním z rodiny. Toto byla nejčastější forma nátlaku používaná k donucení mužů (75 %)

¹² MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 69 [citováno 2023-10-21]

i žen (46 %) ke sňatku. Fyzické nebo sexuální násilí a hrozby násilím byly další nejčastější formou nátlaku (20 %). U žen dalších 11 procent uvedlo, že byly uneseny nebo donuceny vycestovat do zahraničí za účelem sňatku.¹³

2.2 Nucená práce

Každý den je 27,6 milionu lidí vystaveno nuceným pracím. v přepočtu to znamená, že na každých tisíc obyvatel světa připadá 3,5 osob nucených k práci. Ženy a dívky tvoří 11,8 milionu z celkového počtu obětí, tedy téměř 43%. Více než 3,3 milionu z celkového počtu jsou děti (12%). v Asii a Tichomoří se nachází více než polovina z celkového počtu (15,1 milionu), dále v Evropě a střední Asii (4,1 milionu), Africe (3,8 milionu), Americe (3,6 milionu) a arabských státech (0,9 milionu). Toto regionální pořadí se však výrazně mění, pokud je nucená práce vyjádřena jako podíl na obyvatelstvu. Podle tohoto ukazatele je nucená práce nejvyšší v arabských státech (5,3 na tisíc obyvatel), následuje Evropa a střední Asie (4,4 na tisíc obyvatel), Severní a Jižní Amerika a Asie a Tichomoří (obě 3,5 na tisíc obyvatel) a Afrika (2,9 na tisíc obyvatel).

Donucení je to, co nutí pracovníky pracovat bez svobodného a informovaného souhlasu. Globální odhady ukazují, že donucení může mít mnoho podob. Nejběžnější je systematické a úmyslné zadržování mzdy, které zaměstnavatelé zneužívají k tomu, aby donutili pracovníky setrvat v zaměstnání ze strachu, že přijdou o nabytý výdělek. Této formě nátlaku je vystavena více než třetina (36 %) dospělých osob vykonávajících nucenou práci v soukromé ekonomice. Donucování prostřednictvím zneužívání zranitelnosti se týká přibližně každé páté dospělé osoby na nucených pracích.¹⁴

¹³ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 69 [citováno 2023-10-21]

¹⁴ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 41. [citováno 2023-10-25]

Tato forma nátlaku spočívá v tom, že zaměstnavatelé zneužívají zranitelnosti pracovníků – například nedostatku alternativních možností obživy – k tomu, aby je pod hrozbou propuštění nutili vykonávat práci, kterou by jinak odmítli, nebo aby je nutili pracovat nepřiměřeně dlouho, aby dosáhli minimální mzdy.

Podobný podíl dospělých osob na nucených pracích, přibližně pětina, je nucena prostřednictvím výhrůžek, které jsou jim přímo adresovány. ve vzácnějších případech se výhrůžky vztahují i na rodinné příslušníky. Přibližně desetina osob na nucených pracích je nucena setrvat v zaměstnání uložením finanční sankce za ukončení práce před dohodnutým nebo stanoveným datem odchodu. Jiné formy nátlaku se týkají menšího, ale rozhodně ne zanedbatelného počtu dospělých osob nuceně pracujících. Přibližně 5 % je nuceno prostřednictvím manipulace s dluhy – například nucením k výkonu práce, kterou by jinak odmítli, pod hrozbou zvýšení dluhu, který dluží zaměstnavateli. Podobný podíl je nucen pomocí izolace – například držením na odlehlém místě nebo izolováním od kontaktu s rodinou či s jinými zdroji pomoci zabavením mobilních telefonů a odříznutím jiných komunikačních prostředků.

Většina nucených prací se odehrává v soukromých podnicích. Globální odhady Mezinárodní organizace práce pro rok 2021 rozlišují mezi nucenou prací vynucenou soukromými subjekty a nucenou prací vynucenou státem. Kromě toho v rámci nucené práce ukládané soukromými subjekty rozlišují nucenou práci v jiných než sexuálních odvětvích označovanou jako "nucené pracovní vykořisťování", a nucenou práci v rámci komerčního sexuálního vykořisťování. 86 % všech nucených prací je uloženo soukromými subjekty - 63 % případů se týká nuceného pracovního vykořisťování a 23 % nuceného komerčního sexuálního vykořisťování. Zbývajících 14 % osob vykonávajících nucenou práci je pod kontrolou státu.¹⁵

Nucená práce je problémem v zemích všech příjmových úrovní, včetně těch nejbohatších. Rozdělení nucené práce podle národních příjmových skupin (země,

¹⁵ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 25-26. [citováno 2023-11-03]

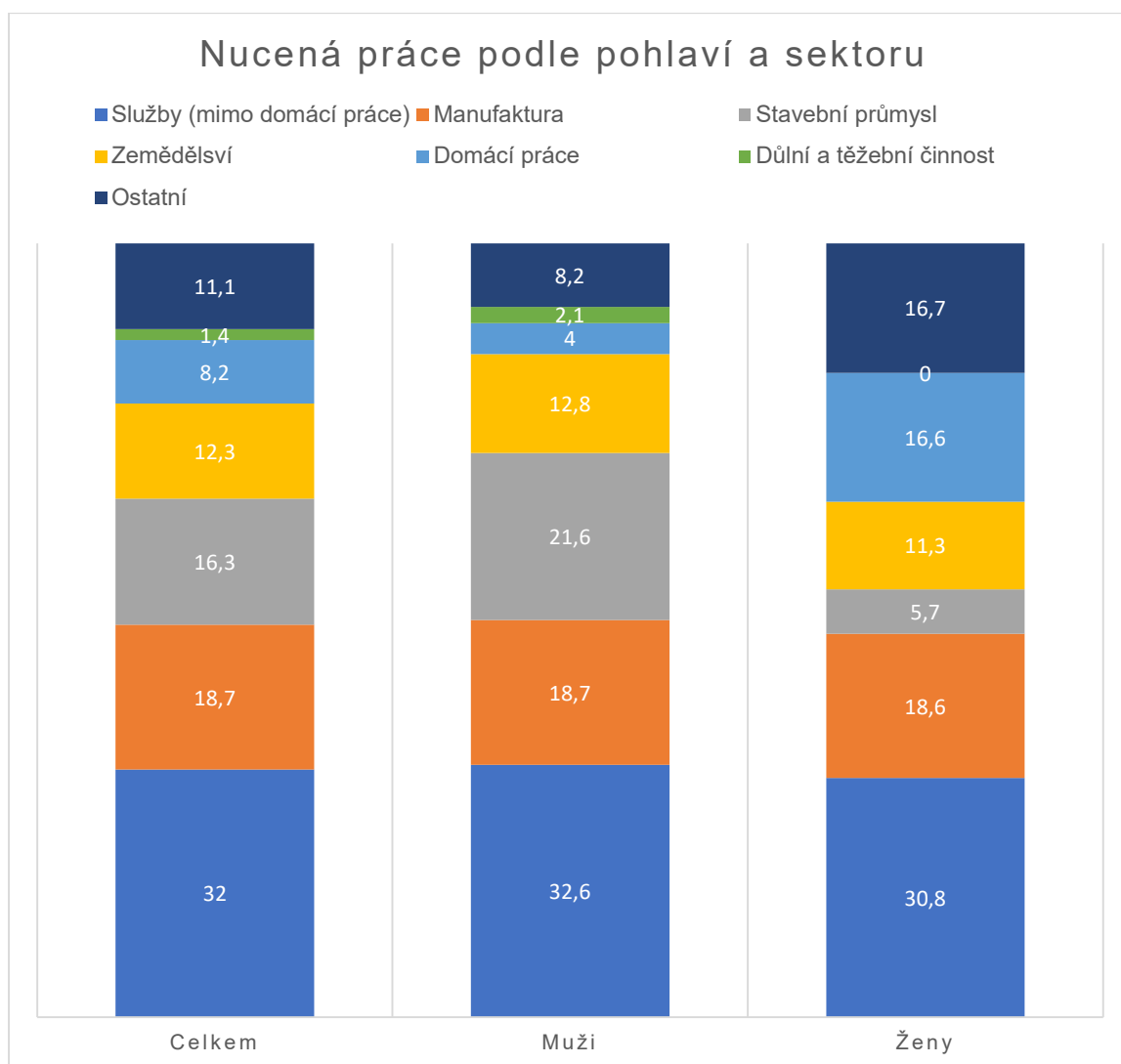
kde k nucené práci dochází) jasně ukazuje, že nucená práce je stejným problémem v bohatých i chudých zemích. Více než polovina všech případů nucené práce se totiž vyskytuje buď v zemích s vyššími středními příjmy, nebo v zemích s vysokými příjmy.

Výsledky, které ukazují na významný výskyt nucené práce v zemích s vyššími příjmy, jsou podpořeny řadou dalších zpráv, které dokumentují výskyt nucené práce v těchto zemích v odvětvích, jako je zemědělství, práce v domácnosti, stavebnictví, rybolov a komerční sexuální vykořisťování, přičemž v mnoha případech se jedná o migranty ve zranitelných situacích.

Bohatší země mohou být navíc s nucenou prací spojeny prostřednictvím globálních dodavatelských řetězců, i když ke skutečné nucené práci dochází jinde. Zprávy naznačují, že k nucené práci může docházet zejména při výrobě surovin na nižších úrovních dodavatelských řetězců spotřebního zboží.

Největší podíl na celkovém nuceném pracovním vykořisťování dospělých – téměř třetina z celkového počtu a 5,5 milionu osob v absolutních číslech – připadá na oblast poskytování služeb. Tento údaj nezahrnuje práci v domácnosti, která je v globálních odhadech sledována samostatně. Sektor služeb zahrnuje širokou škálu ekonomických činností, včetně obchodu, dopravy, pohostinství a netržních sociálních a jiných služeb. Na manufakturu připadá téměř pětina veškerého nuceného pracovního vykořisťování dospělých osob, tedy přibližně 3 miliony osob. Zpracovatelský průmysl zahrnuje přeměnu surovin ze zemědělství, lesnictví, rybolovu a těžby nebo důlní činnosti, jakož i zpracování jiných průmyslových výrobků na nové výrobky.¹⁶

¹⁶ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 30. [citováno 2023-11-03]

Graf 1 – zdroj: MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 33. [citováno 2023-11-03]

Mezi lety 2016 a 2021 došlo k nárůstu obětí nucené práce o 2,7 milionu. to bylo zřejmě primárně způsobeno pandemií COVID-19. První měsíce pandemie provázely rozsáhlé zprávy o nucené práci spojené s krizí. Narušení příjmů v důsledku pandemie vedlo k většímu zadlužení pracovníků a s ním i ke zprávám o nárůstu dluhového otroctví mezi některými pracovníky, kteří neměli přístup k legálním úvěrovým službám.¹⁷

¹⁷ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 1-3. [citováno 2023-11-07]

Krise také vedla ke zhoršení pracovních podmínek mnoha pracovníků, což v některých případech vedlo k nucené práci. Přesto je málo známo o tom, jak se rizika nucené práce vyvíjela od prvních měsíců krize, kdy ve většině zemí postupně skončilo přísné uzavírání pracovišť a světová ekonomika se začala křehce zotavovat. Světová banka uvádí, že extrémní chudoba – jeden z důležitých ukazatelů rizika nucené práce – zůstává mnohem vyšší než před pandemií, a Mezinárodní organizace práce uvádí, že oživení zaměstnanosti se ve velké části světa pozastavilo.¹⁸

2.2.1 Nucená práce dětí

Odhady z roku 2021 uvádějí, že celkem 3,3 milionu dětí se každý den nachází v nucených pracích, což představuje přibližně 12 % všech vynuceně pracujících osob. z údajů CTDC vyplývá, že děti jsou nejčastěji obchodovány za účelem práce v domácnosti (21 %), následuje žebrání (10 %), sektor pohostinství (7 %), pouliční a drobný neformální maloobchod (6 %), nelegální činnosti (6 %) a zemědělství (5 %). Jiné zprávy poukazují na obchodování s dětmi za účelem nucené práce mimo jiné v zemědělství a při těžbě a povrchových lomech. Počet nuceně pracujících dětí v domácnosti je obtížné odhadnout, protože tato práce probíhá za uzavřenými dveřmi v soukromých domácnostech.¹⁹

To, co začíná jako dětská práce, může přerůst v nucenou práci, pokud jsou děti nuceny pracovat dlouhou dobu nebo jsou vystaveny fyzickému, psychickému či sexuálnímu zneužívání, aniž by měly možnost svému zaměstnavateli uniknout. v některých částech Afriky, Latinské Ameriky a Karibiku a jižní Asie existují zakořeněné systémy domácího otroctví spojeného s dětmi, jako je criadazgo v Paraguayi, padrinasgo v Peru, vidomegon v Beninu, confiage v Togu a kamlari v Nepálu. Často jsou postiženy zejména dívky nebo příslušníci menšinových

¹⁸ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 1-3. [citováno 2023-11-07]

¹⁹ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 47-49. [citováno 2023-11-08]

etnických skupin. Mezi nucenou prací dětí v domácnosti a obchodováním s dětmi existuje důležitá obousměrná vazba. Nucená práce v domácnosti může být důsledkem obchodování s lidmi a zároveň se děti, které uniknou této formě nucené práce, stávají zranitelnějšími vůči obchodování s lidmi.²⁰

2.3 Zneužívání dětí v ozbrojených konfliktech

Verbování a využívání dětských vojáků, zejména ozbrojenými skupinami, ale někdy také vládními silami, je přetrvávajícím problémem v přibližně 20 zemích a několika konfliktních oblastech. Rada bezpečnosti OSN uvedla, že v posledních pěti letech bylo každoročně naverbováno a uneseno přibližně 10 000 dětí, z toho několika z nich bylo jen 8 nebo 9 let. Mezi postižené země patří Afghánistán, Demokratická republika Kongo, Mali, Myanmar, Nigérie, Somálsko, Jižní Súdán, Súdán, Syrská arabská republika a Jemen. Kromě přímé účasti v bojích mohou být děti v ozbrojených konfliktech nuceny plnit i jiné role, které zahrnují hrubé porušování jejich lidských práv.

Zprávy z různých válečných prostředí dokládají, že děti jsou využívány jako lidské štíty, při shromažďování zpravodajských informací, při zneškodňování min, jako osobní strážci, při umístování improvizovaných výbušných zařízení a jako pachatelé teroristických činů. Dívky mohou být nuceny k sexuálnímu otroctví nebo nuceným sňatkům. Mnoho dětí je unášeno. Kromě toho mohou být nuceny vykonávat extrémně nebezpečnou dětskou práci při těžbě nerostného materiálu určeného pro účely konfliktu. Přímé vystavení extrémnímu násilí je společné všem dětem spojeným s ozbrojeným konfliktem, ať už jsou svědky, nucenými bojovníky nebo nucenými účastníky v jiné roli. Psychosociální a fyzické následky mohou trvat celý život.²¹

²⁰ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 47-49. [citováno 2023-11-08]

²¹ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 50. [citováno 2023-11-11]

2.4 Nucené žebrařtví

Obchodování s lidmi za účelem nuceného žebrařtví je fenomén, který nejčastěji postihuje děti, starší osoby a osoby se zdravotním postižením, které jsou snadným cílem kvůli svému věku nebo zdravotnímu omezení. v mnoha případech jsou tyto osoby záměrně mrzačeny, aby u veřejnosti vzbudily větší soucit a zvýšily tak šanci na získání almužny. Zejména ve velkých městech jsou příjmy ze žebroty na ulici velmi vysoké. Jedná se o jev typický například pro Indii a další země jihovýchodní Asie. Osoby se každý den dopravují na jiné, dosud neznámé místo. Nemohou se pohybovat samostatně a jsou pod neustálým dohledem další osoby, která také vybírá získané peníze. tyto osoby žijí v neustálém strachu z policie a z odvety osob, které je mají pod kontrolou. Bývají příliš slabí nebo staří na to, aby se pokusili o útěk, a v okolí nikoho neznají.²²

2.5 Obchod s orgány a tkáněmi

Obchodování s orgány je specifická forma obchodování s lidmi, při které jsou osobě odebrány části těla. Nejčastěji jsou to ledviny, dále pak i plíce, oči, reprodukční nebo jiné orgány při jejichž ztrátě je osoba schopná přežití. Pokud ale vykořisřovatelé o přežití oběti nestojí, obchoduje se pak i se srdcem a ve výsledku se vším, co může tělo nabídnout. Obchodování s orgány je často nesprávně zaměňováno za dobrovolný prodej orgánů či za transplantační turistiku, tedy cestování za účelem transplantace orgánů.

Obchodování s orgány je dost možná nejméně profilovanou formou obchodování s lidmi. Zatím neproběhl téměř žádný empirický výzkum, ale přesto se pravidelně vynořují různé příběhy o vyšetřování nelegálně odebraných orgánů. Zmiňují se i mnohé legendy o unesených dětech, které byly zabity kvůli svým orgánům, ale ohledně těchto tvrzení je k dispozici jen málo důkazů.²³

²² HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 57. [citováno 2024-02-17]

²³ DVORSKÁ, Lucia. *Obchod s lidmi – kriminologické aspekty*. Online, bakalářská práce. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/35tewt/_Lucia_-_bakalarska_prace_.pdf. s. 26-27. [citováno 2024-02-18]

2.6 Zneužívání k páčání jiné trestné činnosti

Pod jiné formy vykořisťování lze podřadit i další formy obchodování s lidmi. Dlouhodobý problém v řadě členských států EU představuje „využívání k trestné činnosti“. Dle Směrnice, odstavec 11 preambule, by „výraz využití k trestné činnosti měl být chápán jako využití jiných osob k páčání mimo jiné kapesních krádeží, drobných krádeží v obchodech, obchodování s omamnými látkami a dalších podobných činností, které podléhají trestním sankcím a představují způsob finančního obohacení. Tato definice se vztahuje i na obchodování s lidmi za účelem odebrání lidských orgánů, které představuje závažné porušení lidské důstojnosti a tělesné integrity, jakož i na další jednání, jako jsou například nezákonná osvojení nebo nucené sňatky, jestliže naplňují skutkovou podstatu obchodování s lidmi“.

V současné době Policie České republiky nedisponuje informacemi, že by k této trestné činnosti na území České republiky docházelo nebo že by byla páčána na občanech České republiky v zahraničí. Nicméně ze zahraničních případů je znám obdobný modus operandi jako u nuceného žebrání: oběťmi této trestné činnosti se stávají převážně děti a čerstvě zletilé dívky pocházející např. z rumunských či bulharských romských osad. Zjistit jakékoliv informace vedoucí k odhalení pachatelů je tak velice komplikované díky sounáležitosti s „širší rodinou“ či sociální skupinou, specifickým pravidlům a zvykům v rámci komunity.²⁴

²⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Obchodování s lidmi, příručka pro pomoc obětem*. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>. s. 23-24. [citováno 2024-03-02]

3 Oběti obchodu s lidmi

Výzkumníci v oblasti veřejného zdraví a poskytovatelé zdravotní péče si stále více uvědomují, že obchodování s lidmi se významně a často dlouhodobě podepisuje na fyzickém, psychickém a psychosociálním zdraví těch, kteří ho prožili. Přibližně čtvrtinu obětí obchodování s lidmi na celém světě tvoří děti a mnoho dospělých obětí uvádí, že se staly poprvé oběťmi obchodování s lidmi v dětství nebo že byly v dětství zneužívány ještě předtím, než se staly oběťmi obchodování s lidmi. pro osoby, které přežily obchodování s lidmi, to často znamená celoživotní historii zneužívání a traumat, která vytváří předpoklady pro traumatické vazby a trvalé, potenciálně se zhoršující příznaky posttraumatické stresové poruchy a dalších psychických poruch.²⁵

3.1 Psychologické a sociální následky na obětech obchodu s lidmi

Pochopení traumatu, které prožívají osoby, jež se staly obětí zneužívání, je důležité pro pochopení co nejefektivnější péče o jejich komplexní a specifické potřeby. Nekomplexní posttraumatická stresová porucha může vzniknout v důsledku jedné traumatické události. Komplexní posttraumatická stresová porucha je důsledkem rozsáhlého traumatu.²⁶

Komplexní trauma, známé jako "vývojové" trauma, pokud se odehrává v dětství, zahrnuje vystavení různorodým a mnohočetným traumatickým událostem obvykle po delší dobu, často mezilidského charakteru, z nichž je obtížné nebo nemožné uniknout. k těmto typům traumatických událostí často dochází poprvé v raném věku a obvykle se týkají pečující osoby, což může narušit normální vývoj dítěte a jeho schopnost vytvářet si bezpečné a zdravé vazby. Navíc samotná zkušenost s obchodováním s lidmi, zejména v případě dětských obětí, které mohly být

²⁵ CHAMBERS, Ronald; GIBSON, Matthew; CHAFFIN, Sarah; TAKAGI, Timothy; NGUYEN, Nancy et al. *Trauma-coerced Attachment and Complex PTSD: Informed Care for Survivors of Human Trafficking*. Online. *Journal of Human Trafficking*. 2022, vol. 10, issue 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2012386>. s. 1-2, [citováno 2023-12-07].

²⁶ CHAMBERS, Ronald; GIBSON, Matthew; CHAFFIN, Sarah; TAKAGI, Timothy; NGUYEN, Nancy et al. *Trauma-coerced Attachment and Complex PTSD: Informed Care for Survivors of Human Trafficking*. Online. *Journal of Human Trafficking*. 2022, vol. 10, issue 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2012386>. s. 2-3, [citováno 2023-12-07].

obchodovány členem rodiny nebo jinou důvěryhodnou osobou, představuje trvalé komplexní trauma, které ovlivňuje všechny aspekty normálního fyzického a duševního zdraví a vývoje. Mnoho osob, které přežily obchodování s lidmi, čelí tomuto dvojímu traumatu, kdy je počáteční vývojové trauma učinilo zranitelnými vůči následné manipulaci a traumatu samotného obchodování s lidmi.

Jedním z obzvláště nebezpečných aspektů obchodování s lidmi je používání donucovacích prostředků pachatelem za účelem ovlivňování, kontroly a viktimizace svých obětí. Obchodníci s lidmi se často zaměřují na nejzranitelnější osoby, zejména na mladé lidi bez domova a na útěku z domova, osoby, které v minulosti prožily zneužití a trauma, osoby s problémy s užíváním návykových látek a osoby s duševním onemocněním. Obchodníci s lidmi používají řadu nátlakových taktik, například podněcování k užívání návykových látek nebo využívání zranitelnosti svých obětí k získání kontroly. Mohou využívat prvky pozitivního utvrzení, jako jsou sliby lásky, bezpečí nebo dary výměnou za poslušnost, nebo mohou používat negativní nátlak, jako jsou hrozby násilím, opuštění nebo hrozby informování imigračních a policejních orgánů, aby své oběti donutili k podřízenosti. Často se k dosažení nejvyššího účinku používá kombinace taktik pozitivního i negativního nátlaku. Tyto techniky zneužívání používané obchodníky s lidmi mohou vyústit ve specifický aspekt traumatu, který se nazývá traumatem vynucené připoutání (TVP) nebo traumatická vazba.

Traumatickou vazbu poprvé definoval Patrick Carnes jako "zneužití strachu, vzrušení, sexuálních pocitů a sexuální fyziologie k připoutání druhé osoby" s opakujícími se cykly přerušovaného posilování odměnou a trestem, které vytvářejí emocionální pouto mezi obětí a násilníkem, jenž je obtížné přerušit. Dále je traumatická vynucená vazba definována jako zahrnující "silnou emocionální závislost na zneužívajícím partnerovi a změnu pohledu na svět a sebe sama, která může vyústit v pocity vděčnosti nebo loajality vůči zneužívající osobě a popírání nebo minimalizaci nátlaku a zneužívání".²⁷

²⁷ CHAMBERS, Ronald; GIBSON, Matthew; CHAFFIN, Sarah; TAKAGI, Timothy; NGUYEN, Nancy et al. *Trauma-coerced Attachment and Complex PTSD: Informed Care for Survivors of Human Trafficking*. Online. *Journal of Human Trafficking*. 2022, vol. 10, issue 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2012386>. s. 2-3, [citováno 2023-12-07].

TVP může vést k tomu, že osoba, která prožila zneužívání, přebírá odpovědnost za trestné činy násilníka, a dokonce ho chrání před právními nebo společenskými důsledky. Tento typ vazby může pokračovat i po ukončení vztahu mezi obětí a zneužívajícím a může vést k chování, které je pro ostatní, včetně poskytovatelů zdravotní péče, obtížně předvídatelné a pochopitelné. Vzhledem k tomu je TVP ve světě diagnostiky poměrně vzácné, nicméně existuje. TVP bylo identifikováno v mnoha situacích spojených s nerovnováhou postavení a zneužíváním, které mají charakter psychologického zajetí, včetně domácího násilí a kultů, a popisuje příznaky TVP a posttraumatické stresové poruchy v rámci jiných disociativních poruch. v MKN-11 komplexní trauma zahrnuje součásti TVP. U osob, které prožily traumatem vynucené připoutání, je větší pravděpodobnost, že se vrátí ke svým únoscům a/nebo se vrátí k obchodování s lidmi. Řešení základních psychologických reakcí, které vedou k TVP i jsou jeho důsledkem, je proto pro cestu přeživšího k zotavení zásadní.

Pro lepší pochopení a péči o osoby, které přežily komplexní trauma, jako je obchodování s lidmi, je třeba lépe porozumět psychologickým důsledkům traumatem vynucené vazby a komplexní posttraumatické stresové poruchy. Zkušenosti ukazují, že chronické trauma vede ke změněnému vývoji. při normálním vývoji přináší reakce pečovatele na distres dítěte schopnost dítěte regulovat svůj systém vzrušení. v případě, že tomu tak není (tj. v přítomnosti vývojového traumatu) a/nebo při zkušenosti s ohrožením (tj. při opakovaném vystavení traumatickým zážitkům), je systém reakce na ohrožení chronicky dysregulován a reaguje buď příliš mnoho (např. hypervigilance, "bojuj nebo uteč", nespavost, noční můry, panika), nebo příliš málo (např. "otupělost", disociace, ignorování známek nebezpečí, vyhledávání vzrušení). Jedinci s touto vývojovou výbavou hledají nějakého "pečovatele", a pokud odpovídajícího nenajdou, spokojí se ve vztahu s násilníkem, ignorují nebo minimalizují jakékoli jeho nedostatky kvůli potřebě mít ve svém životě někoho, kdo se o ně "stará", a vytvářejí tak dysregulovanou reakci na ohrožení.²⁸

²⁸ CHAMBERS, Ronald; GIBSON, Matthew; CHAFFIN, Sarah; TAKAGI, Timothy; NGUYEN, Nancy et al. *Trauma-coerced Attachment and Complex PTSD: Informed Care for Survivors of Human Trafficking*. Online. *Journal of Human Trafficking*. 2022, vol. 10, issue 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2012386>. s. 3, [citováno 2023-12-07].

Zkušenosti navíc ukázaly, že přetrvávající komplexní trauma a traumatem vynucené připoutání mění dráhy odměny v mezolimbickém systému mozku, zřejmě podobně jako při užívání psychoaktivních látek, a že se při opakovaném zneužívání tato dráha normalizuje. v důsledku účinků traumatem vynucené vazby mohou přeživší osoby glorifikovat život, který vedly během svých zkušeností s obchodováním s lidmi, a mohou znovu vyhledávat "opojení" z tohoto životního stylu. Mezi pacienty je recidivní chování častým jevem, při němž se přeživší opakovaně vrací ke svému překupníkovi, což napodobuje chování pozorované při abstinenčních stavech u návykových látek. Přeživší mohou během obchodování s lidmi zažívat nadměrnou vzrušivost nebo akutní stresovou reakci ("bojuj, nebo uteč"), která pak ustupuje, když tuto situaci opustí.²⁹

3.1.1 Sociální následky

Oběti se často setkávají se zahanbením a odmítnutím ze strany rodiny, rodinnými konflikty, násilím v rodině, stigmatizací v komunitě a nedostatkem sociální podpory po prožití obchodu s lidmi. Vzhledem k tomu, že obchodování s lidmi se odvíjí od silné zrady a nátlaku, dochází u mnoha přeživších k značnému zhoršení schopnosti důvěřovat druhým. Osoby, které se staly oběťmi obchodování s lidmi, uvádějí vysokou míru hanby a zdráhání se navázat kontakt s pracovníky v oblasti duševního zdraví, jakož i obavy z jejich odsouzení, což vede k tomu, že se jim nedostane léčby.³⁰

Proces budování důvěry u přeživších vyžaduje značný čas a vyžaduje trvalé, důsledné a emočně bezpečnou spolupráci po dlouhou dobu. v důsledku těchto specifických problémů mohou být pracovníci organizací zabývajících se bojem proti obchodování s lidmi jedním z mála důvěryhodných a dlouhodobých vztahů v životě přeživšího, což má za následek značnou emocionální zátěž pro

²⁹ CHAMBERS, Ronald; GIBSON, Matthew; CHAFFIN, Sarah; TAKAGI, Timothy; NGUYEN, Nancy et al. *Trauma-coerced Attachment and Complex PTSD: Informed Care for Survivors of Human Trafficking*. Online. *Journal of Human Trafficking*. 2022, vol. 10, issue 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2012386>. s. 3-4, [citováno 2023-12-07].

³⁰ CORDISCO TSAI, Laura; CARLSON, Catherine; BAYLOSIS, Rhea; HENTSCHEL, Elizabeth; NICHOLSON, Terriann et al. *Practitioner Experiences Responding to Suicide Risk for Survivors of Human Trafficking in the Philippines*. Online. *Qualitative Health Research*. 2022, Vol. 32. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/10497323211062858>. s. 564-565. [citováno 2023-12-11]

tyto pracovníky, dojde-li k sdělení klienta o jeho sebevražedných myšlenkách nebo plánech. V důsledku stigmatizace spojené se službami v oblasti duševního zdraví navíc většina obětí raději vyhledá pomoc z neformálních zdrojů, jako jsou blízcí přátelé nebo rodina. Poskytovatelé služeb v oblasti boje proti obchodování s lidmi jsou sice profesionálové, ale přeživší je nemusí vnímat jako odborníky na duševní zdraví, což snižuje překážky spojené se stigmatizací v oblasti duševního zdraví.³¹

3.2 Typologie a skladba obětí

Oběti obchodování s lidmi jsou mnohokrát předem vytipované cíle ze strany obchodníků s lidmi, na základě jejich již existující zranitelnosti.³² Typickými oběťmi obchodu s lidmi jsou osoby pocházející ze sociálně, ekonomicky, a kulturně nestabilních krajů a chudých disfunkčních rodin. Takové osoby nejčastěji hledají možnosti vyššího výtěžku, a tak pro získání pracovního místa jsou ochotny i cestovat, aby uživilí svou rodinu.^{33 34}

Za rizikové skupiny považujeme například ženy a děti, osoby živící se dobrovolně prostitucí a pracovní migranty. Dále osoby z nestabilního a nefungujícího prostředí (osoby, které již vykonávají nelegální migraci), členové sociálních diskriminovaných skupin, osoby žijící v chudobě, osoby se zkušenostmi s ústavní péčí, hendikepované osoby a uživatele a uživatelky drog. Často se může jednat i o osoby, které byly uneseny proti své vůli. Není výjimkou, že se oběťmi

³¹ CORDISCO TSAI, Laura; CARLSON, Catherine; BAYLOSIS, Rhea; HENTSCHEL, Elizabeth; NICHOLSON, Terriann et al. *Practitioner Experiences Responding to Suicide Risk for Survivors of Human Trafficking in the Philippines*. Online. *Qualitative Health Research*. 2022, Vol. 32. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/10497323211062858>. s. 564-565. [citováno 2023-12-11]

³² DVORSKÁ, Lucia. *Obchod s lidmi – kriminologické aspekty*. Online, bakalářská práce. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/35tewt/_Lucia_-_bakalarska_prace_.pdf. s. 33. [citováno 2024-02-11]

³³ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 71-72. [citováno 2024-03-11]

³⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Obchodování s lidmi, příručka pro pomoc obětem*. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>. s. 25. [citováno 2024-03-11]

vykořisťování stanou au-pair pracovníci, u kterých rodiny často očekávají, že budou pracovat nad rámec svých povinností.^{35 36}

O obětech obchodování s lidmi mužského pohlaví je známo mnohem méně, než o těch ženských a dětských. Částečně je to způsobeno tím, že se tradičně kladl důraz na obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, u jehož zmínky si lidé automaticky vybaví zneužívané ženy. Zejména chlapci jsou však také zastoupeni ve statistikách obětí, zejména v oblasti sexuálního rázu.

Je pravděpodobné, že konkrétní čísla, která zastupují muže ve statistikách, mohou být ve skutečnosti mnohem vyšší, protože velký počet obětí není ochotno o své zkušenosti mluvit. Umlčení jsou strachem, a zvláště pak běžnými stereotypy jako „muži mají být silní“. nebo pak svou roli může sehrávat i škodlivější mýtus, že všichni muži mají velkou sexuální touhu a své zneužití museli evidentně chtít, ba i že si ho užívali. nebo že jejich vykořisťování není nikdy tak špatné, jako u žen muži proto spíše bagatelizují prožité trauma.³⁷

V případě vykořisťování za účelem nucené práce jsou osoby také často vybírány podle na základě jejich fyzických znaků, v případě dětí je ideální jejich výška a obratnost, jelikož mohou pracovat v místech, kam se dospělý jedinec těžko dostane.³⁸

³⁵ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 71-72. [citováno 2024-03-11]

³⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Obchodování s lidmi, příručka pro pomoc obětem*. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>. s. 25. [citováno 2024-03-11]

³⁷ DVORSKÁ, Lucia. *Obchod s lidmi – kriminologické aspekty*. Online, bakalářská práce. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/35tewt/_Lucia_-_bakalarska_prace_.pdf. s. 34-35. [citováno 2024-02-11]

³⁸ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 71-72. [citováno 2024-02-12]

3.3 Pomoc obětem

Jak už bylo výše zmíněno, oběti obchodu s lidmi se nezácně potýkají s izolací od přátel, rodiny a jiných blízkých osob. ale i přes to bývají často v kontaktu zejména s policejními a imigračními orgány a s poskytovateli zdravotních služeb. Právě z tohoto důvodu je nutné v těchto případech dbát zvýšené pozornosti projevům obětí, neboť policejní sbory mohou být pro poškozeného jeho jediným kontaktem s „okolním světem“ a příslušní policisté tedy často jedinými, kteří mají možnost identifikovat případné zdravotní nebo psychické problémy těchto osob.

Zjištění týkající se známek kulturní stigmatizace zdůrazňují, že při školení poskytovatelů služeb v oblasti boje proti obchodování s lidmi je důležité zabývat se běžnými zvyklostmi, mylnými představami a stigmatizací v souvislosti se sebevraždami. Výzkum zjistil, že pro úspěšnou realizaci takového programu je zásadní posilování podpůrného komunitního prostředí pro školení ve spojení s řešením stigmat spojených se sebevraždou. Intervence zaměřené konkrétně na poskytovatele primární zdravotní péče zjistily, že školení zaměřené proti stigmatizaci podstatně zlepšilo pozorované klinické kompetence a schopnost účinně léčit duševní onemocnění. Bylo zjištěno, že intervence proti stigmatizaci jsou účinné také u policistů, kteří často zasahují jako první u osob v krizi. Jedna studie zjistila, že školení proti stigmatizaci nejen změnilo postoje policistů a zlepšilo jejich gramotnost v oblasti duševního zdraví, ale také zvýšilo ochotu pracovat s osobami s duševními problémy.³⁹

Několik kvalitativních studií také popsalo určité projevy odolnosti, které byly adaptací na specifickou situaci přeživších a byly snadno nepochopeny, přehlédnuty, medikalizovány nebo kriminalizovány poskytovateli služeb nebo orgány činnými v trestním řízení. Odolnost může být komplexní a různorodá v tom, jak ji jednotlivci projevují za různých okolností; nesprávné rozpoznání odolnosti přeživšího ze strany poskytovatelů služeb, orgánů činných v trestním řízení, vedoucích představitelů komunity nebo jiných členů společenského

³⁹ CORDISCO TSAI, Laura; CARLSON, Catherine; BAYLOSIS, Rhea; HENTSCHEL, Elizabeth; NICHOLSON, Terriann et al. *Practitioner Experiences Responding to Suicide Risk for Survivors of Human Trafficking in the Philippines*. Online. *Qualitative Health Research*. 2022, Vol. 32. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/10497323211062858>. s. 565. [citováno 2023-12-11]

prostředí přeživšího může způsobit další marginalizaci přeživšího. tyto alternativní nebo neobvyklé projevy odolnosti osvětlují potřebu pevných definic odolnosti, které by byly vnímavé ke specifickému kontextu přeživšího, aby mohly sloužit jako podklad pro praxi a intervenci.⁴⁰

4 Obchod s lidmi v České republice

Českou republiku lze považovat zejména za zemi cílovou a tranzitní, ale současně i za zemi zdrojovou. Nejčastěji se zde vyskytují dva druhy obchodu s lidmi: nucená práce a sexuální vykořisťování.⁴¹

Z pohledu zemí původu pravděpodobných obětí identifikovaných v České republice byly jako zdrojové v roce 2022 zaznamenány Moldavsko, Pákistán, Filipíny, Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bulharsko, Lotyšsko, Rumunsko. Nelze však opomenout skutečnost, že obchodování jsou i čeští občané na území České republiky. Česká republika také zůstává i nadále zdrojovou zemí zejména pro Velkou Británii.⁴²

Z trestních řízení a spolupráce policejních orgánů v posledních letech byly zjištěny případy, ve kterých jsou v České republice cíleně vyhledáváni muži a ženy ze sociálně a vzdělanostně slabších vrstev, kteří jsou následně vylákáni do zahraničí, zejména právě do Velké Británie. Muži jsou nuceni vykonávat fyzicky náročné práce (např. v myčkách aut, třídírnách ovoce a zeleniny, drůbežárnách, restauracích, stavebních a výrobních firmách).⁴³

⁴⁰ KNIGHT, Logan; XIN, Yitong a MENGO, Cecilia. *A Scoping Review of Resilience in Survivors of Human Trafficking*. Online. *TRAUMA, VIOLENCE, & ABUSE 1-15*. 2021, vol. 23, issue 4. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1524838020985561>. s. 9. [citováno 2023-12-15]

⁴¹ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 60 [citováno 2024-02-17]

⁴² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2022*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>. s. 5. [citováno 2024-03-05]

⁴³ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 45-47 [citováno 2024-02-17]

Ženy jsou nuceny k prostituci nebo ke sňatkům s občany třetích zemí. Drtivou většinu mzdy vydělané oběťmi si pachatelé odeberou prostřednictvím platebních karet, které pachatelé obětem zřídili spolu s jejich bankovními účty v místních bankovních institucích.

Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování a nucené prostituce páchají především ruskojazyčné a bulharské organizované zločinecké skupiny, které působí na celém území České republiky, zejména v severních a západních Čechách (v blízkosti hranic s Německem), na jižní Moravě (v blízkosti hranic s Rakouskem) a v Praze. Narůstá také podíl pachatelů vietnamské a čínské národnosti a na vnitrostátním obchodování s lidmi se významně podílejí čeští občané romského etnika.

V posledních letech Policie České republiky zaznamenala nárůst počtu dívek a žen ze zemí východní Evropy (nejčastěji z Ukrajiny, Moldavska, Bulharska, Ruska, Běloruska, Litvy a Rumunska) a z asijských zemí (Vietnam, Čína), které jsou nuceny k prostituci na území České republiky nebo jsou přes Českou republiku přepravovány do zemí západní Evropy. tyto oběti jsou často velmi skeptické a neochotné spolupracovat s policií, jelikož mezi nimi převládá nedůvěra k policii jako instituci, kterou si tyto ženy přinášejí ze země původu, a která je navíc podmíněna vyhrožováním ze strany pachatelů. Obchodníci s lidmi navíc používají vyhrožování újmou rodinným příslušníkům jako jednu z nejvíce využívaných forem verbálního nátlaku na obchodované ženy. i pokud tedy oběť věří, že je policie schopna zajistit její vlastní bezpečí, má zároveň oprávněné obavy o bezpečí svých blízkých v zemi původu.

K obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování dochází v České republice nejčastěji v odvětvích stavebnictví, zemědělství, pohostinství (bistra a restaurace), textilního průmyslu, úklidových prací atd. ⁴⁴

⁴⁴ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 45-47 [citováno 2024-02-17]

Nejčastějšími zeměmi původu jsou státy bývalého Sovětského svazu (Ukrajina, Moldavsko, Kazachstán, Bělorusko, Gruzie) a některé asijské země (Vietnam, Čína, Mongolsko, Severní Korea).

Mezi typické praktiky patří především zadržování mzdy nebo odepření náležitého času na odpočinek, používání verbálního nebo fyzického násilí a výhrůžek nebo zadržování cestovních nebo osobních dokladů.

Pracovní vykořisťování cizinců je fenoménem, který představuje běžnou součást migrační reality v České republice. Skupiny zprostředkovatelů nabízejí klientům práci za provizi a zprostředkovávají kontakt s českými zaměstnavateli. Mezi hlavní důvody pracovního vykořisťování cizinců v České republice patří především velká poptávka po levné pracovní síle, nepříznivá situace v zemích, odkud do České republiky pracovní migranti přijíždějí, a nedostatečná informovanost cizinců o možnostech legální práce v České republice.

Významným činitelem pracovního vykořisťování v České republice je tzv. „agenturní zaměstnávání“, případně se v této oblasti projeví aktivity právnických osob, které mají povolení ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky ke zprostředkování práce. Jako země původu zájemců o pracovní uplatnění, byly v roce 2022 nejčastěji zastoupeny státy z balkánského regionu, zejména Rumunsko, Bulharsko, ale též Filipíny, Nepál a Mongolsko. Dále u zaměstnanců z Ukrajiny, se velmi často jednalo o držitele polských víz. Rovněž pokračoval trend zaměstnávání moldavských státních příslušníků, kteří disponovali padělanými rumunskými doklady, které předkládali příslušným úřadům za účelem snadnějšího přístupu na pracovní trh pro občany členských států EU.⁴⁵

Dalším častým fenoménem, který má v posledních letech i v České republice vzrůstající tendenci jsou nucené domácí práce. Pečovatelky, chůvy a hospodyně se stávají stále častějšími členy domácnosti, nicméně tuto práci jen zřídka vykonávají české ženy. Většina žen, které pracují v českých domácnostech, jsou

⁴⁵ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 54 [citováno 2024-02-19]

migrantky. Jejich práce je pro veřejnost neviditelná, ukrytá za zdmi bytů a domů. z toho důvodu je tato forma obchodování s lidmi nejobtížnější odhalitelná, neboť tyto osoby žijí a pracují na stejném místě a je téměř nemožné se k nim dostat. Tomu nahrává i skutečnost, že Česká republika nepovažuje práci v domácnosti za výkon práce, a tudíž ji nelze nijak kontrolovat ani na ni aplikovat pravidla zákoníku práce.

Absence právní úpravy v České republice je výhodou pro pracovní agentury, které nabízejí práci zahraničních pracovníků jako zboží na internetu. Na českém trhu se objevuje velké množství zprostředkovatelů práce, z nichž někteří se specializují přímo na ženy z Filipín.⁴⁶ „Hospodyně z Filipín se stává na čas dalším, mimořádně diskrétním členem a pomocníkem Vaší domácnosti, se kterým neztratíte pocit soukromí. Filipínské ženy jsou pracovitě, loajální, ochotné a pečlivé, trpělivé a spolehlivé v péči o děti a seniory, důkladné v péči o domácnost.“⁴⁷ píše se na webových stránkách jedné z nich.

Mezi nejčastější problémy patří nedodržování pracovní doby, kdy ženy pracují šest dní v týdnu a mají jeden den volna. Mezi další patří nedostatek soukromí v rodinách, obtíže s odměňováním, nedostatečné zásobování potravinami, nucení k prostituci nebo poskytování sexuálních služeb zaměstnavatelům. Ačkoli se v západní Evropě jedná o poměrně rozšířený a široce diskutovaný jev, u nás se mu dosud žádná pozornost nevěnovala. Je téměř jisté, že poptávka po placené práci se bude zvyšovat. se zvyšujícím se věkem obyvatelstva se bude zvyrazňovat problém související se zajištěním péče o seniory, kterou často vykonávají právě migrující ženy.⁴⁸

Jediná specializovaná nezisková organizace zabývající se poskytováním pomoci obchodovaným a vykořisťovaným osobám se nazývá La Strada Česká republika.

⁴⁶ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 54 [citováno 2024-02-19]

⁴⁷ ENGINE HOME. *Enginehome.cz*. Online. Dostupné z: <http://enginehome.cz/>. [Cit.: 05.03.2024]

⁴⁸ HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství* Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf. s. 54 [citováno 2024-02-19]

Je součástí mezinárodních organizací La Strada International, Platform for international cooperation on undocumented migrants a Global Alliance Against Trafficking in Women.

V rámci služeb organizace je obětem nabídnuto ubytování, zvláště pro ženy i pro muže, a také zprostředkování specializovaného zařízení, jako například detoxikační centra, psychiatrické léčebny a další. Dále finanční a materiální pomoc, včetně finančních prostředků na stravu, léky a hrazení ostatních poplatků spojených s individuálními potřebami. Organizace také zprostředkovává pracovní a právní poradenství, sociální poradenství, zdravotní a psychologicko-psychiatrickou péči. Mimo jiné pomáhá se zajištěním cesty do domovské země a následným zajištěním péče v zemi původu.

Nicméně v České republice existuje řada dalších organizací, které poskytují pomoc obětem kriminality v obecnějším smyslu, nebo poskytují jinou poradenskou a podpůrnou pomoc např. obětem jiné, konkrétní formy kriminality, která je často spojena právě i s obchodem s lidmi. Obětem domácího a sexuálního násilí se věnují organizace ProFem, Acorus, Bílý kruh bezpečí a Intervenční centrum. Na oběti mimořádných událostí se specializuje ADRA, na oběti zločinů z nenávisti In Iustitia a Dětské krizové centrum se zabývá pomocí dětem. Mezi jejich služby rovněž náleží psychosociální podpora, různé druhy poradenství, které dedikují speciálně vyškolení poradci, a zprostředkovávání různých podpůrných služeb.⁴⁹

4.1 Statistiky

V roce 2022 bylo dle statistik dodaných Národní centrálou proti organizovanému zločinu registrováno celkem 18 trestných činů obchodování s lidmi, z tohoto počtu bylo 9 trestných činů přímo objasněno a 3 trestné činy byly objasněny dodatečně. z uvedeného vyplývá, že se jedná v porovnání s rokem 2021 o mírný nárůst registrovaných případů (v roce 2021 registrováno celkem 14 skutků).

Stále platí, že podíl cizinců na páčání této trestné činnosti je oproti občanům České republiky nižší. z 16 stíhaných a vyšetřovaných osob v roce 2022 bylo 14

⁴⁹ DVORSKÁ, Lucia. *Obchod s lidmi – kriminologické aspekty*. Online, bakalářská práce. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/35tewt/_Lucia_-_bakalarska_prace_.pdf

občanů České republiky a 2 cizinci. z celkového počtu 16 stíhaných osob bylo 9 mužů a 7 žen. Dále se jednalo o 5 recidivistů. Jedna osoba byla nezletilá a 1 osoba byla mladistvá.

Ve srovnání s rokem 2021 nebyly zaznamenány žádné podstatné změny ve struktuře trestné činnosti obchodování s lidmi ani ve formách jejího páčání. Nicméně stanovení trendů vývoje trestné činnosti obchodování s lidmi pro nadcházející období je velice obtížné, a to s ohledem na naprostou výjimečnost situace v roce 2022 v souvislosti s válkou na Ukrajině. v jejímž důsledku se Česká republika stala destinací pro přibližně 480 000 válečných uprchlíků, především žen a dětí. Jejich zranitelná situace a podmínky jejich příchodu podstatně zvýšily riziko, že se mohli stát oběťmi různých druhů trestné činnosti, včetně obchodování s lidmi. v této souvislosti došlo k realizaci rozsáhlých preventivních kampaní, jak od státních institucí, tak i od nevládních organizací. i v jejich důsledku nebyla, z vyjádření ministerstva vnitra identifikována (k 11.8.2023) žádná oběť obchodování s lidmi z řad migrantů z Ukrajiny.⁵⁰ Nicméně některé novinové weby a nevládní organizace již téměř od začátku války na fakt, že i v Česku migranti z Ukrajiny čelí obchodu s lidmi, který je touto uprchlickou vlnou amplifikován.

⁵⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2022*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

„Minulý týden zaklepala na dveře kanceláře Diakonie Českobratrské církve evangelické v Plzni Ukrajinka, která do České republiky uprchla z válkou sužované země. v Česku si našla zaměstnání, ale po odvedené práci jí zaměstnavatel nechtěl vyplatit mzdu... Zmíněný příběh nakonec dobře dopadl. Velmi zjednodušeně řečeno, pracovník kontaktoval zaměstnavatele telefonicky a prakticky do pár hodin se podařilo zařídit převod peněz. Klientka měla tentýž den peníze na svém účtu. Takové situace jsou ale výjimečné, obvykle jsou spíše složitější“ řekl Seznam Zprávám Jan Neckář z Diakonie Západ... Zcela jistě se situace zhoršila. Přímo v Plzni před KACPU (Krajské asistenční centrum pro uprchlíky) se objevovaly osoby, které se snažily přičochit „verbovat“ na práci. Tito lidé slibovali ubytování a práci. Samozřejmě část z výdělku museli pracovníci následně odvádět zprostředkovateli“ poukazuje Neckář na další případy vykořisťování.“

Zdroj: NOVOTNÁ, Barbora. *Obchodování s lidmi cílí na oběti v tíživé situaci. Válka problém zhoršuje*. Online. Seznam Zprávy. 21.2.2023. Dostupné z:

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-obchodovani-s-lidmi-cili-na-obeti-v-tizive-situaci-valka-problem-zhorsuje-226070>, [citováno 2024-03-10]

„Se zájemci o ‚pěkné mladé Ukrajinky‘ se setkali i dobrovolníci a dobrovolnice z Iniciativy Hlavák, neformálního uskupení, jež vzniklo v roce 2015 v době takzvané uprchlické krize. Podle Mlady Hoškové na pražském Hlavním nádraží skupiny dobrovolníků ‚zachytily situace, kdy chodí pánové s tím, že mají nabídku ubytování, ale pouze pro hezké ženy pod třicet. Před pár dny třeba přišel muž s nabídkou, že má spoustu peněz, a je schopen ubytovat mnoho mladých slečen. Chtěl papír a tužku, aby něco uprchlicím napsal. Mámila jsem z něj co, a odkázala jej na místo Pomáhej Ukrajině k registraci, což odmítl. Rozdával papírky s adresami, takže jsme ho s koordinátory a koordinátorkami vyvedli ven‘.“

Zdroj: KOLDOVÁ, Eliška. *„Ubytuji hezkou Ukrajinku pod třicet.“ Obchod s lidmi nemíjí ani Česko*. Online. A2LARM. 28.3.2022. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/03/ubytuji-hezkou-ukrajinku-pod-tricet-obchod-s-lidmi-nemiji-ani-cesko/>, [citováno 2024-03-10]

„Uprchlíci z válkou zasažené Ukrajiny budí nejen vlnu solidarity, ale přitahují také podvodníky, kteří se na situaci snaží přizivit. Často jde přitom o Ukrajince, kteří v Česku delší dobu žijí a lákají své krajany na pololegální práci. nebo o neseriózní pracovní agentury. Podle policie a neziskových organizací se objevily i případy zneužívání Ukrajinek jako sexuálních otrokyň.

...Před asistenčními centry se uprchlíky snaží verbovat i Ukrajinci žijící v Česku, slibují, že jim zajistí práci. ‚Funguje to skoro všude. Záleží, jak jsou policisté na místě šikovni při kontrole těchto podvodů,‘ uvedl prezident Asociace pracovních agentur Radovan Burkovič. Jeho slova potvrdil i jeden z policistů u asistenčního střediska v pražském Kongresovém centru. Podvodníky, kteří se potulují kolem a osamělým Ukrajincům činí různé nabídky, je podle něj složité odhalit. při kontrole obvykle tvrdí, že se šli jen projít kolem.

...Verbíři nabádají uprchlíky, aby se u nich nechali pololegálně zaměstnat, a odváděli jim někdy až polovinu výdělku. Policie už například vyšetřuje příklad ze Svitavska. ‚Pracovní agentura si tam přivezla uprchlíky přímo od hranic a bez evidence v asistenčním centru je ubytovávala a zaměstnávala načerno‘ uvedla Markéta Hronková, ředitelka nevládní organizace La Strada...Existují navíc agentury, které na zprostředkování práce nemají licenci a lžou o možnostech i podmínkách práce v Česku. Pochybná zaměstnání ale podle Burkoviče poskytují i agentury s licenci.

...‘Přímo na hranicích oslovují Ukrajinky muži, kteří jim nabízejí, že je za poplatek dopraví do Česka. Uprchlíci se pak stávají obětí obchodníků s lidmi. Ti jim podají drogy, vytvoří u nich závislost a nutí je k prostituci. Víme o desítkách takových případů‘ potvrdila jeho slova koordinátorka Spolku na ochranu žen Zdeňka Pecharová pro [Hospodářské noviny].“

Zdroj: DOUBRAVOVÁ, Barbora; ENDRŠTOVÁ, Michaela. *Verbují je k nevýhodné práci i nucené prostituci. Ukrajinci se stávají obětí podvod.* Online. Aktuálně.cz. 25.3.2022.

Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/verbuji-je-k-praci-na-cerno/r~7b316026ab6f11ec9ba00cc47ab5f122/>, [citováno 2024-03-10]

„Postřeh z terénu: ‚Agentury‘ začaly mezi uprchlíky šířit informaci, že když se zaregistrují v asistenčních centrech, tak se nebudou moci nikdy vrátit na Ukrajinu. Nutí je odmítnout asistenci, zdravotní pojištění za ‚jistotu‘ práce a ubytování, kde jim polovinu výdělku seberou.“

Zdroj: SCHREIBEROVÁ, Zuzana [@ZSchreiberova] *Postřeh z terénu: "Agentury" začaly mezi uprchlíky šířit informaci...* Online, příspěvek. 16.3.2022. Dostupné z: X, <https://twitter.com/ZSchreiberova/status/1504050182132015111>, [citováno 2024-03-10]

Podle neziskové organizace La Strada, přes veškeré preventivní a osvětové aktivity se z důvodu nouze, psychických následků traumatických zážitků, jazykové bariéry, nedostatečné informovanosti, nedostatečných sociálních vazeb, špatné orientace v českém prostředí celá řada uprchlíků z Ukrajiny přistupuje na rizikovější nabídky práce a/nebo ubytování a dostávají se v řadě případů do závislé pozice. Zejména kombinace ubytování vázaného na práci u konkrétního subjektu, nedostatek vhodných pracovních pozic pro osoby bez znalosti českého jazyka a mimo agenturní systém, pak vytváří prostor pro nejrůznější neseriózní zprostředkovatele, agentury práce a zaměstnavatele ke zneužívání jejich situace.

Dle údajů evidovaných Ministerstvem spravedlnosti bylo v roce 2022 zaznamenáno celkem 18 trestných činů obchodování s lidmi dle ustanovení § 168 trestního zákoníku. Odsouzeno bylo celkem 13 osob – z toho bylo 7 osob odsouzeno k podmíněnému trestu odnětí svobody a 6 osob k trestům nepodmíněným (všechny v rozpětí 1-5 let).⁵¹

Vzhledem k tomu, že policejní statistiky v případě trestného činu obchodování s lidmi vykazují pouze počet skutků dle objektů napadení, nelze zde uvést počet obětí. Zároveň, pokud je ve statistice vykázan jeden skutek, tak to značí, že se jedná o jeden skutek, kde objektem napadení byla alespoň jedna osoba, která má danou charakteristiku, tedy, že se například jednalo o mladistvého

⁵¹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2022*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>. s. 5. [citováno 2024-02-22]

ve věku 15–17 let, ale tím, že se vykazuje počet skutků, ne počet osob, tak ze statistik nevyčteme, jestli v daném skutku byla jedna osoba s danou charakteristikou nebo více osob.

Vypovídající hodnota těchto statistik je na velmi špatné úrovni důsledkem čehož je složitá tvorba cílených opatření a komplikované je též reportování o situaci v České republice v rámci mezinárodních závazků.⁵²

5 Prevence

V této části budou představeny některé z prevenčních strategií a opatření na národní a mezinárodní úrovni, které mohou potlačit výskyt obchodu s lidmi.

5.1 Podpora odborů

Právo pracovníků sdružovat se a kolektivně vyjednávat je nezbytné pro boj proti nucené práci. Tato základní pracovní práva umožňují pracovníkům uplatňovat kolektivní hlas na obranu svých společných zájmů: kolektivně vyjednávat o bezpečné a důstojné práci, včetně spravedlivých příjmů, a tlačit na veřejné orgány, aby zajistily prosazování právní ochrany ve sféře práce, a tím vytvářet pracoviště, která jsou nepříznivá pro nucenou práci, a pracovníky, kteří jsou odolní vůči jejím rizikům. Respektování základních práv pracovníků na svobodu odborového sdružování a kolektivní vyjednávání je zásadním předpokladem pro vedení sociálního dialogu, který je nezbytný pro budování trvalých, na konsensu založených řešení problému nucené práce. Bez respektování svobody sdružování a kolektivního vyjednávání ve všech částech ekonomiky nelze vyjednávat o "spravedlivém podílu na bohatství, na jehož tvorbě se podíleli", a bez toho nemůže existovat důstojná práce.⁵³

⁵² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2022*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>. s. 7. [citováno 2024-02-27]

⁵³ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 79. [citováno 2024-03-01]

Pro pokrok v boji proti nucené práci je obzvláště důležité odstranit nedostatek efektivního přístupu k právnímu zastoupení v šedé ekonomice, kde se zneužívání nucené práce v drtivé většině koncentruje. Rovněž je ústředním prvkem širšího procesu úsilí o legalizaci šedých pracovišť. Oslovení pracovníků neformální ekonomiky, aby se mohli sdružovat v kolektivních zastupitelských strukturách, je obtížné, ale zdaleka ne nemožné. Skupiny neformálních pracovníků, včetně pracovníků v domácnostech, domácích dělníků, dělníků v cihelnách, nájemních zemědělců a drobných rybářů, vyvíjejí inovativní formy organizace, aby zastupovaly a hájily své zájmy, často s podporou zavedených odborových organizací, a dokazují tak, čeho lze dosáhnout.⁵⁴

5.2 Posilování sociální podpory

Sociální ochrana je rovněž zásadní pro všeobecný pokrok v boji proti nucené práci. Stručně řečeno, sociální ochrana je primárním nástrojem ke zmírnění socioekonomické zranitelnosti, která je jedním z hlavních předpokladů vzniku nucené práce. Pokud je tato ochrana nastavena na patřičnou úroveň, má rozhodující "emancipační hodnotu" a poskytuje pracovníkům základní jistotu příjmu, která jim umožňuje odmítnout práci, kde by docházelo k vykořisťování, anebo odejít z práce, kde k němu dochází.⁵⁵

Obecněji vzato může sociální ochrana zabránit tomu, aby se chudí lidé a lidé s omezenými možnostmi čerpání úvěrů uchýlovali k lichvářům a přežili náhlé šokové situace, jako je například nečekaná ztráta zaměstnání nebo nemoc v rodině, a tím omezit riziko, že se dostanou do situace dluhového otroctví. Existují také důkazy, že sociální ochrana může usnadnit tvorbu úspor, a tím umožnit pracovníkům podstupovat větší produktivní rizika a vykonávat výdělečné

⁵⁴ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 79. [citováno 2024-03-01]

⁵⁵ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 80-81. [citováno 2024-03-01]

činnosti. i to může podpořit jistotu příjmu a snížit vliv a přitažlivost nelegálních lichvářů. Vzhledem k obrovskému nárůstu chudoby a narušení pracovního trhu v důsledku pandemie COVID-19, k němuž se přidala krize nákladů na živobytí a naléhavá potravinová nejistota, jsou tyto argumenty pro sociální ochranu jako strategii proti nucené práci v současné době nanejvýš aktuální.

Migranti, a především migranti v neregulérních situacích, děti migrantů bez doprovodu a odloučené děti, žadatelé o azyl, nuceně vysídlené osoby (uvnitř země i přes mezinárodní hranice) a uprchlíci jsou obzvláště zranitelní vůči nucené práci a obchodování s lidmi. Řešení řady právních i praktických překážek sociální ochrany těchto skupin proto představuje mimořádnou prioritu. tyto skupiny by měly mít rovný a nediskriminující přístup k základním systémům sociální ochrany, neboť jen dílčí poskytování sociální ochrany prostřednictvím omezených paralelních systémů nestačí. Zkušenosti jednotlivých zemí v této oblasti opět nabízejí cenné vodítko.⁵⁶

5.3 Podpora etického náboru zaměstnanců

Nepoctivé náborové praktiky přímo přispívají k nucené práci a jinému porušování lidských práv ve sféře práce. Podle celosvětových odhadů se například 20 % všech případů nucené práce váže k dluhovému otroctví. Ačkoli některé z nich se týkají feudálních forem dluhového otroctví, mnohé z nich jsou spojeny s lichvářskými poplatky a dalšími souvisejícími výdaji, které pracovníci – zejména migrující pracovníci – hradí při náboru nekalým náborovým agenturám a různým zprostředkovatelům pracovních příležitostí.⁵⁷

Několik dalších obvyklých forem nátlaku spojených s nucenou prací, jako například klamání o charakteru a podmínkách práce a o totožnosti

⁵⁶ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 80-81. [citováno 2024-03-02]

⁵⁷ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 82. [citováno 2024-03-02]

zaměstnavatele, záměny smluv, zadržování pasů, zadržování mzdy a nezákonné srážky ze mzdy, lze rovněž spojovat s nekalými a podvodnými náborovými praktikami. Krize způsobená COVID-19 ještě více zvýšila riziko zneužívání při náboru pracovníků, kterému čelí zaměstnanci v mnoha prostředích.

Tyto skutečnosti zdůrazňují klíčový význam poctivého a etického náboru pracovníků z hlediska širšího boje proti nucené práci a obchodování s lidmi za účelem nucené práce. Nezbytným základem je přijetí zákonů a právních předpisů, v souladu s mezinárodními pracovními normami, které pomohou zajistit, aby pracovníci a uchazeči o zaměstnání, včetně migrantů, nebyli vystaveni různým formám podvodů souvisejících s nábory, jako je právě například již zmíněné klamání, zadržování dokladů nebo vysoké náklady na nábor či náklady s nábořem spojené.

V kontextu mezinárodního náboru pracovníků mohou sloužit k formalizaci sdílené odpovědnosti při řešení otázek náboru pracovníků bilaterální dohody mezi zemí původu a cílovou zemí, aby nebylo zneužívání náboru pracovníků v rámci logistického řetězce jednoduše přesouváno ze země původu do cílové země nebo naopak. Zatímco bilaterálních dohod zabývajících se obecně pracovní migrací přibývá, jen málo z nich se zabývá konkrétně otázkami náboru pracovníků. Dalším souvisejícím problémem je fenomén, kdy se některé cílové země vyhýbají svým povinnostem v oblasti spravedlivého náboru tím, že přesouvají náborové činnosti do méně regulovaných zemí původu.⁵⁸

Zásadní roli v širším boji proti nucené práci hraje také rozšířené kolektivní snahy o komunikaci s pracovníky v počátečních fázích náboru a jejich informování o možných rizicích zneužívání náboru. Programy zaměřené na přípravu před odjezdem mají prokazatelný dopad na snížení rizika vzniku náborových dluhů a jiných forem zneužívání náboru na některých migračních trasách. v některých případech se rovněž pořádají informační programy pro příchozí migranty

⁵⁸ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2
Dostupné z:
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 82. [citováno 2024-03-02]

zaměřené na seznámení s jejich právy a souvisejícími povinnostmi, a to i v rámci náborového procesu. tyto programy před odjezdem a po příjezdu však stále zasahují jen velmi malý podíl všech přeshraničních migrantů.

Stejně tak je možné mnohem více využít potenciál informačních a komunikačních technologií (IKT) k podpoře informovanosti pracovníků a k výměně informací týkajících se problematiky nábora. Recruitment Advisor, internetová platforma, kterou spustila Mezinárodní odborová konfederace s podporou Mezinárodní organizace práce a dalších organizací, je jedním ze slibných informačních nástrojů, který poskytuje pracovníkům informace o náborových agenturách a fórum pro vzájemnou výměnu zkušeností. Nedávný průzkum identifikoval širokou škálu dalších nástrojů IKT, včetně aplikací pro mobilní telefony, platform sociálních médií a peer-to-peer sítí, které slouží k poskytování informací o náborech migrantům, umožňují komunikaci mezi migrujícími pracovníky a osobami, které odpovídají za nábor, a nabízejí online platformy pro přímý nábor. k informovanosti a prosperitě pracovníků a k prevenci jejich vykořisťování a zneužívání navíc přispívají i relativně jednoduché opatření, jako je zajištění volného přístupu migrujících pracovníků k internetu.⁵⁹

5.4 Posilování vlivu pracovních inspektorátů

Státní úřady inspekce práce hrají zásadní roli při prevenci, identifikaci a následné ochraně před nucenou prací. Inspektoráty práce mají jedinečnou možnost odhalit a zasáhnout v případě porušování právních norem v oblasti práce – například zadržování mzdy, nespravedlivé srážky, podvodné smlouvy nebo nezákonné praktiky při náborech zaměstnanců ještě předtím, než tyto případy vyústí v nucenou práci.⁶⁰

⁵⁹ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 82-83. [citováno 2024-03-02]

⁶⁰ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 84. [citováno 2024-03-04]

Díky privilegovanému přístupu na pracoviště mají také velmi silné možnosti identifikovat situace nucené práce, a předat pachatele orgánům činným v trestním řízení k trestnímu stíhání a dotčené pracovníky subjektům zabývajícím se ochranou zaměstnanců, které jim poskytnou pomoc a zajistí následné kroky. Inspektoráty práce mohou rovněž plnit důležitou funkci při zvyšování povědomí o rizicích nucené práce a o povinnostech zaměstnavatelů plnit příslušné předpisy.

Státní úřady inspekce práce však potřebují dostatečné zdroje, kapacity a pravomoci k tomu, aby mohly tyto důležité funkce účinně plnit. Mnohé z nich, již dříve dlouhodobě podfinancované a s nedostatečným počtem zaměstnanců, se dostaly pod další tlak, jelikož se v důsledku pandemie COVID-19 zredukoval objem finančních prostředků určených pro úřady inspekce práce. Efektivní rozšíření působnosti inspekce práce na šedou ekonomiku představuje zvláštní výzvu vzhledem k její rozsáhlosti a skutečnosti, že velká část z ní se vymyká typickému modelu pracovních vztahů – charakterizovanému jasně vymezenými zaměstnavateli, zaměstnanci, smlouvami a pracovišti – na němž je inspekce práce tradičně založena.

Přesto je neformální ekonomika místem, kde se nucená práce v drtivé většině koncentruje, a rozšíření působnosti inspektorů do neformální ekonomiky je proto zásadní. Důkazy rovněž naznačují, že rozšíření inspekce práce na neformální subjekty může rovněž podnítit jejich formalizaci.⁶¹

Z tohoto důvodu je nutné zavést nové kontrolní přístupy, které budou přizpůsobeny šedé ekonomice. v této oblasti se jako jednoduchá a nákladově efektivní cesta nabízí participativní přístup založený na zásadě zapojení zúčastněných stran. Tento přístup, který byl původně vyvinut v západní Africe, spočívá v zapojení řady účastníků z oblasti neformální ekonomiky (např. zástupců obchodních sdružení, organizací zaměstnavatelů a zaměstnanců, družstevních sdružení a zástupců místních komunit) a institucionálních partnerů (např.

⁶¹ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 84. [citováno 2024-03-04]

obecních úřadů, agentur sociálního zabezpečení a úřadů práce a zdravotnických zařízení) do plánování a provádění kontrolní činnosti. Tito aktéři nenahrazují státní inspektoráty práce, ale spíše je doplňují a podporují, představují kritické „oči a uši v terénu“, čímž přispívají k rozšiřování dosahu a efektivity inspektorátů.

Významnou, avšak dosud nedostatečně využívanou podpůrnou strategií pro rozšíření dosahu inspektorátů práce do šedé ekonomiky a pro prevenci, odhalování a informování o porušování lidských práv, k němuž v této oblasti dochází, je rozvoj a rozšiřování informačních a komunikačních technologií (IKT). tyto technologie lze využít k automatizaci některých rutinních kontrolních úkolů, čímž inspektoři získají více času na pokrytí většího počtu pracovišť. Neméně důležitou roli hrají řešení IKT při sdružování a analýze různorodých administrativních zdrojů dat - např. z oblasti sociálního zabezpečení, daní, pracovního a trestního práva a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci – s cílem identifikovat vysoce riziková odvětví a místa v neformální ekonomice, na něž mohou inspektoráty strategicky a proaktivně zaměřit své úsilí.

Z vyhodnocení studie jedné z těchto aplikací, Apprise, vícejazyčného nástroje, který se zavádí v řadě zemí jihovýchodní Asie, vyplývá důležitost těchto mobilních digitálních aplikací jako nástroje, který inspektorům pomáhá překonávat problémy s komunikací, ochranou soukromí, důvěryhodností a jazykovými bariérami při kontrolách na pracovištích. při zkoumání citlivých témat, jako je nucená práce, mohou být tyto výhody obzvláště důležité.⁶²

⁶² MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2
Dostupné z:
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 84-85. [citováno 2024-03-04]

5.5 Zajištění odpovídajícího stíhání a trestání pachatelů

Statistiky indikují, že počet případů nucené práce a obchodování s lidmi ohlášených k trestnímu řízení je pořád velmi nízký a vzhledem k omezeným kapacitám pro adekvátní vyšetřování a stíhání těchto trestných činů je míra odsouzení minimální.

Posilování právní úpravy v oblasti nucené práce a obchodování s lidmi zůstává v mnoha zemích klíčovou prioritou, která je východiskem pro účinné prosazování zákonů. až v jedné třetině zemí chybí zákony, které by definovaly, kriminalizovaly a ukládaly odpovídající tresty za nucenou práci, obchodování s lidmi nebo obojí. Dalším obvyklým problémem jsou zastaralé zákony. Zákony v mnoha zemích nedrží krok s nedávnými změnami v oblasti obchodu s lidmi, náborových dluhů a jiných trendů v oblasti nucené práce. Dalším častým problémem právních předpisů jednotlivých států je nedostatečná přesnost a jasnost definice nucené práce. Řada zemí provedla "analýzy nedostatků" stávajících právních předpisů jako první krok směřující k uvedení zákonů a právních předpisů do souladu s mezinárodními pracovními standardy.

Zákony samotné jsou však nedostačující, pokud nejsou doprovázeny odpovídajícími prostředky pro jejich prosazování. Národní studie a připomínky Výboru expertů Mezinárodní organizace práce pro aplikaci úmluv a doporučení poukazují na řadu kapacitních potřeb ve všech fázích procesu trestního stíhání. v některých případech jsou potřeby kapacit spíše teoretické povahy a týkají se porozumění a informovanosti o problematice nucené práce a obchodování s lidmi, jakož i o jejich součástech a konkrétních projevech. v jiných případech jsou spíše technického rázu, jako například v případě požadavků na důkazy, které jsou nezbytné pro rozhodování o žalobách nebo pro vynesení odsuzujících rozsudků. v jiných případech se problém týká spíše překonávání kulturních překážek při prosazování práva.⁶³

⁶³ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2
Dostupné z:
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 87-88. [citováno 2024-03-05]

Další, neméně důležité strategie jsou například zajištění efektivních způsobů identifikace obětí obchodu s lidmi a jejich následná akutní i dlouhodobá ochrana a rehabilitace z důvodu zabránění recidivy oběti a z toho plynoucí zajištění přístupu obětem k takovéto pomoci, ať už ze strany státních institucí, tak i nestátních organizací.⁶⁴

⁶⁴ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2
Dostupné z:
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf. s. 87-88. [citováno 2024-03-05]

Závěr

Cílem této práce bylo získat a shromáždit informace o obchodu s lidmi, a to nejen prostřednictvím teoretického zkoumání, ale i analýzou kazuistik a statistik. Důraz je kladen na identifikaci kořenů tohoto jevu, klíčových faktorů vedoucích k této kriminalitě a k viktimizaci a na strategie prevence této kriminality, a to jak na individuální, tak i společenské úrovni. Cíle práce považuji za naplněné.

Během této práce byly identifikovány klíčové faktory, které přispívají ke vzniku a pokračující existenci obchodu s lidmi. Mezi tyto faktory patří sociální, ekonomické a politické podmínky, které vytvářejí prostředí náchylné k této formě zneužívání. Sociální faktory zahrnují chudobu, sociální nerovnosti a nedostatečně kvalitní sociální sítě, které mohou vést k zranitelnosti jednotlivců vůči obchodu s lidmi. Ekonomické faktory mohou zahrnovat nezaměstnanost, nedostatečné příjmy a ekonomickou nestabilitu, která může nutit lidi hledat nebezpečné a riskantní způsoby obživy.

Politické faktory mohou zahrnovat nedostatečné právní rámce, slabou právní ochranu obětí a korupci, která umožňuje pachatelům působit bez trestu. Dále byly zkoumány různé formy obchodu s lidmi, včetně sexuálního vykořisťování, nucené práce, obchodování s orgány a další formy vykořisťování. Tato forma kriminality často souvisí s dalšími kriminálními aktivitami, jako je prostituce, nelegální práce, pašeráctví nebo obchod s drogami, což je důvod, proč je důležité chápat tyto vazby a komplexnost fenoménu obchodu s lidmi.

Analýza těchto faktorů a forem obchodu s lidmi nám poskytuje důležité poznatky pro navrhování efektivních strategií boje proti této formě moderního otroctví. Je nezbytné, aby vlády, mezinárodní organizace a nevládní sektor spolupracovaly na vytvoření účinných opatření a legislativních rámců, které budou adresovat kořeny tohoto problému v sociální struktuře a ekonomice.

Boj proti obchodu s lidmi je komplexní výzvou, která vyžaduje širokosáhlý přístup. K úspěchu je nezbytné provádět prevenci, poskytovat ochranu obětem a stíhat pachatele současně a s koordinovaným úsilím. Prevence je klíčová pro snížení rizika, že lidé se stanou oběťmi obchodu s lidmi, a může zahrnovat informační kampaně, osvětu veřejnosti a posílení právních rámců.

Ochrana obětí je nezbytná pro zajištění jejich bezpečí a obnovení důstojnosti po traumatických zkušenostech. To zahrnuje poskytování bezpečných útočišť, lékařskou pomoc, psychologickou podporu a právní pomoc. Důležitou součástí ochrany obětí je také jejich reintegrace do společnosti a poskytování možností pro nový začátek. Zároveň je včasná a efektivní pomoc důležitým faktorem pro prevenci před recidivou oběti.

Stíhání pachatelů je klíčové pro spravedlnost a odstranění beztrestnosti, která podporuje obchod s lidmi. To zahrnuje důkladné vyšetřování případů, soudní procesy a vynucování práva. Je důležité, aby právní systém poskytoval náležitý trest pachatelům a aby se zabránilo opakování těchto zločinů.

Nicméně, tento boj není možné vyhrát pouze na jedné úrovni nebo úrovni jedné země. Spolupráce mezi různými úrovněmi vlády, mezinárodními organizacemi a neziskovým sektorem je nezbytná pro dosažení účinných výsledků v této oblasti. Koordinovaný přístup umožňuje sdílet informace, zkušenosti a zdroje, a posiluje tak boj proti obchodu s lidmi na globální úrovni.

Spolupráce také umožňuje lepší monitorování a hodnocení účinnosti opatření, a tím i přizpůsobení strategií podle aktuálních potřeb a vývoje situace. Tento kolektivní přístup je klíčový pro dosažení trvalých změn a ochranu lidských práv na celosvětové úrovni.

Boj proti obchodu s lidmi není ovšem pouze otázkou právní a kriminologickou, ale také etických a morálních principů, které formují naši společnost. Tento zákeřný zločin zasahuje do základních hodnot lidské důstojnosti a svobody a dotýká se nejzranitelnějších členů naší společnosti.

Je nezbytné, abychom si uvědomili, že obchod s lidmi není pouze problémem jednotlivců, kteří se stali oběťmi, nebo jeho pachatelů. Je to problém celé společnosti, která nesmí zůstat lhostejná vůči utrpení a vykořisťování druhých.

Důstojnost každého člověka, bez ohledu na jeho pohlaví, věk, národnost či sociální status, by měla být nedotknutelná a neporušitelná. Je naší povinností jako společnosti aktivně pracovat na tom, aby tato důstojnost byla respektována a chráněna ve všech oblastech života.

Seznam použité literatury

DVORSKÁ, Lucia. *Obchod s lidmi – kriminologické aspekty*. Online, bakalářská práce. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/35tewt/_Lucia_-_bakalarska_prace_.pdf.

HOFFMANNOVÁ, Veronika. *Trestné činy obchodování s lidmi a kuplířství*. Online, diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Dostupné z: https://is.vsfs.cz/th/cmb0c/Trestne_ciny_obchodovani_s_lidmi_a_kuplirstvi__Hoffmannova_.pdf.

MCDOUGALL, GAY J., 1998. *Systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices during armed conflict*. Online. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/257682>.

MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Online. Mezinárodní organizace práce, © 2022. ISBN 978-92-2-037483-2 Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Obchodování s lidmi, příručka pro pomoc obětem*. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [MVČR]. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2022*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>.

CHAMBERS, Ronald; GIBSON, Matthew; CHAFFIN, Sarah; TAKAGI, Timothy; NGUYEN, Nancy et al. *Trauma-coerced Attachment and Complex PTSD: Informed Care for Survivors of Human Trafficking*. Online. *Journal of Human Trafficking*. 2022, vol. 10, issue 1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2012386>.

CORDISCO TSAI, Laura; CARLSON, Catherine; BAYLOSIS, Rhea; HENTSCHEL, Elizabeth; NICHOLSON, Terriann et al. *Practitioner Experiences Responding to Suicide Risk for Survivors of Human Trafficking in the Philippines*. Online. *Qualitative Health Research*. 2022, Vol. 32. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/10497323211062858>.

DOUBRAVOVÁ, Barbora; ENDRŠTOVÁ, Michaela. *Verbuji je k nevýhodné práci i nucené prostituci. Ukrajinci se stávají oběti podvod*. Online. Aktuálně.cz. 25.3.2022. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/verbuji-je-k-praci-na-fero/r~7b316026ab6f11ec9ba00cc47ab5f122/>.

KNIGHT, Logan; XIN, Yitong a MENGU, Cecilia. *A Scoping Review of Resilience in Survivors of Human Trafficking*. Online. *TRAUMA, VIOLENCE, & ABUSE* 1-15. 2021, vol. 23, issue 4. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1524838020985561>.

KOLDOVÁ, Eliška. „Ubytuji hezkou Ukrajinu pod třicet.“ *Obchod s lidmi nemíjí ani Česko*. Online. A2LARM. 28.3.2022. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/03/ubytuji-hezkou-ukrajinku-pod-tricet-obchod-s-lidmi-nemiji-ani-cesko/>.

MAK, Joelle; BENTLEY, Abigail; PAPHITIS, Sharli; HUQ, Mita; ZIMMERMAN, Cathy et al. *Psychosocial interventions to improve the mental health of survivors of human trafficking: a realist Review*. Online. *Launcent Psychiatry*. 2023, vol. 10, issue 7. s. 557-574. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(23\)00105-0](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(23)00105-0)

NOVOTNÁ, Barbora. *Obchodování s lidmi cílí na oběti v tíživé situaci. Válka problém zhoršuje*. Online. Seznam Zprávy. 21.2.2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-obchodovani-s-lidmi-cili-na-obeti-v-tizive-situaci-valka-problem-zhorsuje-226070>.

ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA, 1990. *Sdělení č. 506/1990 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o nucené nebo povinné práci (č. 29)*. Online. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, © 2010-2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-506>.

ČESKÁ REPUBLIKA, 2015. *Sdělení č 18/2015 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi...* Online. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, © 2010-2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2015-18#>.

ENGINE HOME. *Enginehome.cz*. Online. Dostupné z: <http://enginehome.cz/>

SCHREIBEROVÁ, Zuzana [@ZSchreiberova] *Postřeh z terénu: "Agentury" začaly mezi uprchlíky šířit informaci...* Online, příspěvek. 16.3.2022. Dostupné z: X, <https://twitter.com/ZSchreiberova/status/1504050182132015111>.